

Joanna Wrzesińska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ROLA HANDLU WEWNĘTRZNEGO W GOSPODARCE NARODOWEJ

Streszczenie: Artykuł przedstawia wpływ handlu wewnętrznego na rozwój polskiej gospodarki. Badania obejmują lata 1990-2009. Analizie została poddana dynamika produktu krajowego brutto, struktura sprzedaży towarów, wielkość i struktura nakładów inwestycyjnych, poziom zatrudnienia i wpływ kapitału zagranicznego na rozwój badanego sektora. Przedstawiono także wpływ rozwoju międzynarodowych sieci handlowych na przemiany jakościowe polskiego rynku wewnętrznego.

Słowa kluczowe: handel wewnętrzny, gospodarka narodowa, produkt narodowy brutto.

1. Wstęp

W Polsce w latach 90., po powstaniu warunków do funkcjonowania mechanizmu gospodarki rynkowej, nastąpiły głębokie zmiany strukturalne. Przewodził w tym handel, w którym już w 1990 r. prywatyzacja wynosiła 94%. Polski handel wewnętrzny przeszedł głębokie zmiany strukturalne nie tylko własnościowe, ale także organizacyjne i techniczne.

Handel jest wyodrębnioną dziedziną gospodarki polegającą na zawodowym pośredniczeniu między wytwórcami i nabywcami produktów oraz przemieszczaniu tych produktów ze sfery wytwarzania do sfery konsumpcji.

Już prawie 200 lat temu Adam Smith, uznawany za ojca ekonomii rynkowej, stwierdził, że „źródłem prawdziwego bogactwa jest gleba, lecz jej właściciel nie może obejść się bez alchemika zwanego handlem, który złotą pszenicę przerobi na złote dukaty”¹.

Jak wspomniano, handel wewnętrzny w Polsce należy do tych sektorów gospodarki, w których procesy przemian rynkowych zostały zapoczątkowane najwcześniej, dając pozytywne efekty ilościowe i jakościowe. Obejmuje działalność różnych instytucji wyspecjalizowanych w określonych czynnościach handlowych, czyli w zakupie i sprzedaży towarów, w działaniach związanych z fizycznym przemieszczaniem dóbr materialnych (transport i magazynowanie towarów) oraz czyn-

¹ *Wielka Encyklopedia PWN*, Warszawa 2002, s. 262.

nościach ułatwiających wymianę (standaryzacja i normalizacja towarów, finansowanie transakcji, ponoszenie ryzyka oraz przekaz informacji rynkowych). Handel jest wyodrębniony spośród innych rodzajów działalności nie tylko za pomocą kryteriów funkcjonalnych (czynnościowych), lecz także instytucjonalnych (podmiotowych)².

„W warunkach globalizacji rynku następuje szybkie upowszechnienie się nowych form instytucjonalnych handlu i innowacji w zakresie typów jednostek handlowych. Formy instytucjonalne handlu mają charakter cykliczny, ulegają zmianom i modyfikacjom zarówno pod wpływem czynników zewnętrznych, jak i w następstwie poszukiwania źródeł przewagi konkurencyjnej przez przedsiębiorstwa”³.

Dynamikę przekształceń instytucjonalnych przedstawiono w kilku teoriach, które powstały w USA. Te uogólnienia można odnieść do warunków w Polsce. Zalicza się do nich:

1. *Teoria selekcji naturalnej*, według której największą szansę przetrwania mają te jednostki handlowe, które najlepiej przystosują się do zmian zachodzących w otoczeniu; należą do nich:

- *zmiany struktury nabywców* pod względem cech demograficznych (struktura wiekowa), ekonomicznych (wysokość dochodów) oraz socjopsychologicznych;
- *postęp technologiczny*, m.in. w rozwoju technologii teleinformatycznych, tworzeniu nowych produktów;
- *zmiany charakteru i natężenia konkurencji*⁴.

2. *Teoria koła detalu (wheel of retailing)* – według tej teorii niektóre przedsiębiorstwa handlowe stosują najpierw strategie niskich cen, kosztów i marż, oferując klientom niski poziom usług handlowych. O tych zmianach pisze m.in. J. Dietl⁵. W miarę jednak umacniania swej pozycji na rynku i ze względu na zmianę oczekiwań klientów – firma zmienia koncepcję działalności w kierunku poszerzenia asortymentu i podniesienia poziomu świadczonych usług handlowych. Taką taktykę prowadzą najczęściej sklepy dyskontowe.

3. *Teoria akordeonu handlu detalicznego (the retail accordion)* wg R. Coxa i P. Brittaina⁶ polega na przechodzeniu od uniwersalizacji do specjalizacji w działalności i wprowadzaniu kolejnych zmian w poszerzaniu asortymentu. Taką taktykę stosują często sklepy wielkopowierzchniowe poprzez tworzenie działów i stoisk oferujących asortyment zbliżony do sklepów specjalistycznych.

Polski handel zmierza w kierunku rozwiązań obserwowanych w krajach wysoko rozwiniętych. W wyniku procesów koncentracji zwiększa się na rynku udział obiektów wielkopowierzchniowych i rozwój ugrupowań integracyjnych, takich jak sieci detaliczne i detaliczno-hurtowe, franchising czy różne odmiany spółdzielczości. In-

² J. Altcorn i T. Kramer (red.), *Leksykon marketingu*, PWE, Warszawa 1998, s. 90.

³ M. Sławińska, *Strategie konkurencji w handlu detalicznym w warunkach globalizacji rynku*, Akademia Ekonomiczna, Poznań 2005, s. 14.

⁴ R. Cox, P. Brittain, *Zarządzanie sprzedażą detaliczną*, PWE, Warszawa 1991, s. 19.

⁵ J. Dietl, *Handel we współczesnej gospodarce*, PWE, Warszawa 1991, s. 73.

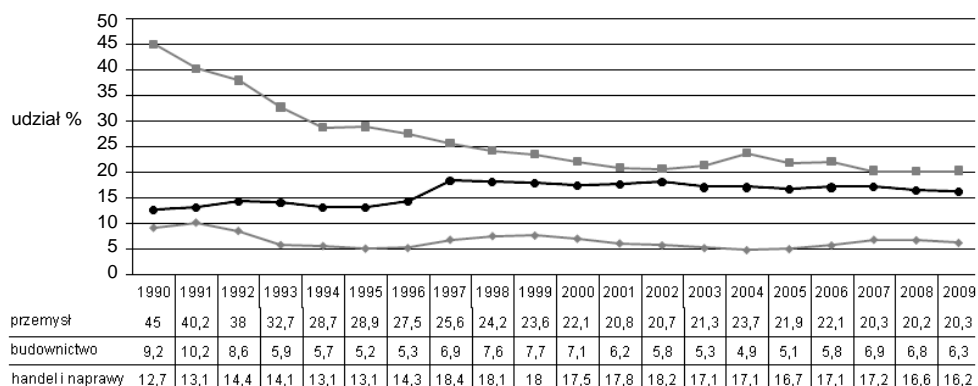
⁶ R. Cox, P. Brittain, wyd. cyt., s. 19.

tegracja i koncentracja w handlu umożliwia wdrażanie nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych i technicznych, poprawę kondycji ekonomicznej firm handlowych i wzrost ich konkurencyjności. Na przebieg tego procesu wpływają uwarunkowania regionalne w rozwoju handlu, współpraca przedsiębiorców oraz działania samorządów i administracji rządowej.

W artykule przedstawiono zmiany dokonane w sektorze handlu w latach 1990-2009, które wpłynęły pośrednio na rozwój polskiej gospodarki.

2. Aktywność gospodarcza w sekcji „handel i naprawy”

Ilościowy i jakościowy rozwój handlu wewnętrznego w latach 1990-2009 spowodował znaczny wzrost udziału sekcji „handel i naprawy” w tworzeniu PKB. W badanym okresie udział ten wzrósł z 12,7% w 1990 r. do 16,2% w 2009. Sekcja ta zajmuje w gospodarce narodowej drugie miejsce po przemyśle w kreowaniu PKB (rys. 1).

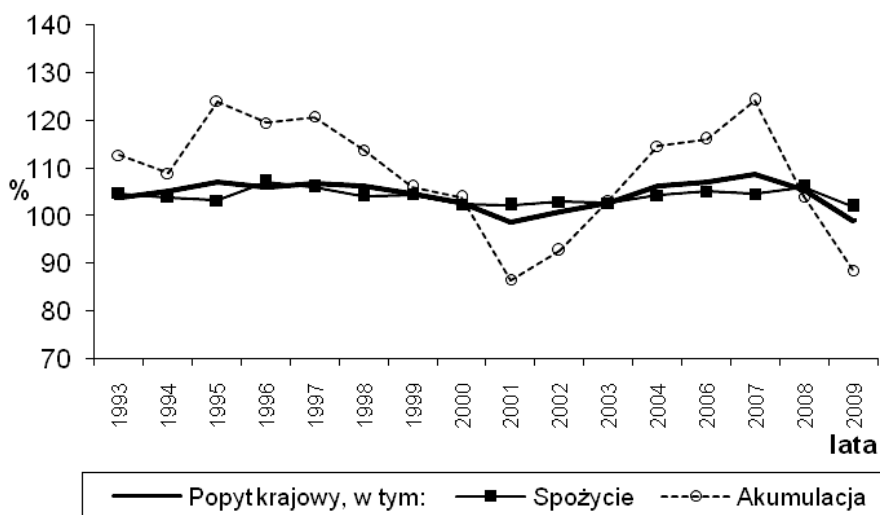
Rys. 1. Udział wybranych sekcji w tworzeniu PKB (ceny bieżące) w latach 1990-2009

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

Zmiany w dynamice wartości dodanej brutto dotyczyły poszczególnych sektorów gospodarki w niejednakowym stopniu. W okresie globalnego kryzysu ekonomicznego – lata 2008-2009 – największy, ok. 6-procentowy spadek wartości dodanej brutto odnotowano w budownictwie, w przemyśle ok. 5%. Najłagodniejsze zmiany zaszły w sekcji „handel i naprawy” – ok. 0,2%. Według ekspertów ta w miarę stabilna sytuacja sektora nie jest już tak optymistyczna na kolejne lata. Wpływ na sła-

be prognozy dla handlu mogą mieć zapowiadane przez rząd zmiany uwarunkowań działalności gospodarczej, np. podniesienie podatku VAT⁷.

Aktywność gospodarcza w sekcji „handel i naprawy” osiągnęła w latach 1990-2009 wysoki poziom, którego odzwierciedleniem jest jego znaczny udział (przekraczający 50%) w obrotach rynkowych. Ważnym czynnikiem stymulującym rozwój działalności i obrotów handlu były rosące rozmiary popytu krajowego, na którego poziom wpływa wielkość spożycia (konsumpcji) i akumulacji (inwestycji). Popyt krajowy był głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego w latach 2004-2007. W kolejnych latach widocznie spadał. Najniższe tempo wzrostu konsumpcji odnotowano w 2009 r. Sytuacja ta wpłynęła na spowolnienie wzrostu gospodarczego (rys. 2).

Rys. 2. Dynamika zmian popytu krajowego w Polsce w latach 1993-2009 (rok poprzedni=100)

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

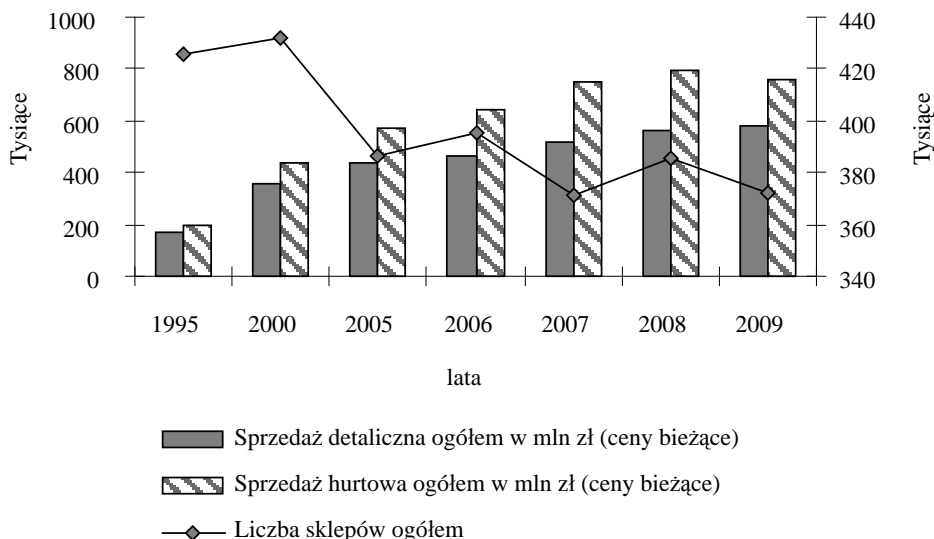
O wzroście konsumpcji w Polsce w badanym okresie decydował m.in. spadek skłonności gospodarstw domowych do oszczędzania, do czego przyczyniły się obniżenie oprocentowania depozytów i wprowadzenie opodatkowania niektórych dochodów kapitałowych (odsetek bankowych), oraz spadająca inflacja, co zwiększało siłę nabywczą środków finansowych do dyspozycji.

Spadek akumulacji po 2000 r. wynikał przede wszystkim z ograniczenia nakładów brutto na środki trwałe. Zmniejszyły się wydatki inwestycyjne jednostek sektora rządowego i samorządowego oraz gospodarstw domowych. Jednak spadek nakładów był rezultatem głównie dalszego ograniczenia działalności inwestycyjnej

⁷ U. Kłosiewicz-Górecka (red.), *Handel wewnętrzny w Polsce. Funkcjonowanie małych firm handlowych*, IBR, KiK, Warszawa 2010, s. 9-10.

przedsiębiorstw. Przyczyniły się do tego niskie oceny przyszłego popytu związane z utrzymującą się słabą koniunkturą w gospodarce światowej i niskim tempem wzrostu popytu krajowego⁸.

Obroty handlu wewnętrznego w latach 1995-2008 wykazały tendencję wzrostową mimo spadku liczby sklepów (rys. 3).

Rys. 3. Poziom sprzedaży hurtowej i detalicznej w Polsce

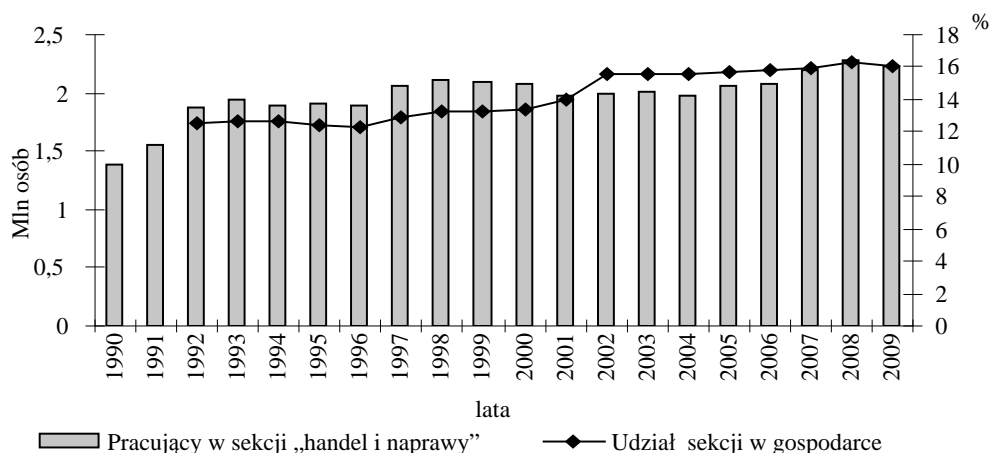
Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

Struktura ta kształtowała się w latach 1995-2009 pod wpływem nasilenia się przemian strukturalno-własnościowych oraz procesów o charakterze integracyjno-konsolidacyjnym, sprzyjających powstawaniu nowych konfiguracji kapitałowych i podmiotowych na rynku wewnętrznym (rys. 3).

W badanym okresie postępował spadek udziału sektora publicznego w obrotach hurtowych i detalicznych. Dynamicznie rozwijał się sektor prywatny. Dynamika wartości dodanej brutto wytworzonej w handlu i jej udział w tworzeniu PKB w istotnej mierze zależą od stanu i struktury zatrudnionych w tej sekcji gospodarczej. W ogólnej liczbie pracujących w handlu wewnętrznym w latach 1990-2009 następowały różnokierunkowe zmiany pod wpływem przemian systemowych zachodzących w gospodarce polskiej i europejskiej.

W porównaniu z występującymi wahaniami liczby pracujących w gospodarce narodowej od 1992 r. udział zatrudnienia w sekcji „handel i naprawy” wzrósł z 12 do 16,0% w 2009 r. (rys. 4).

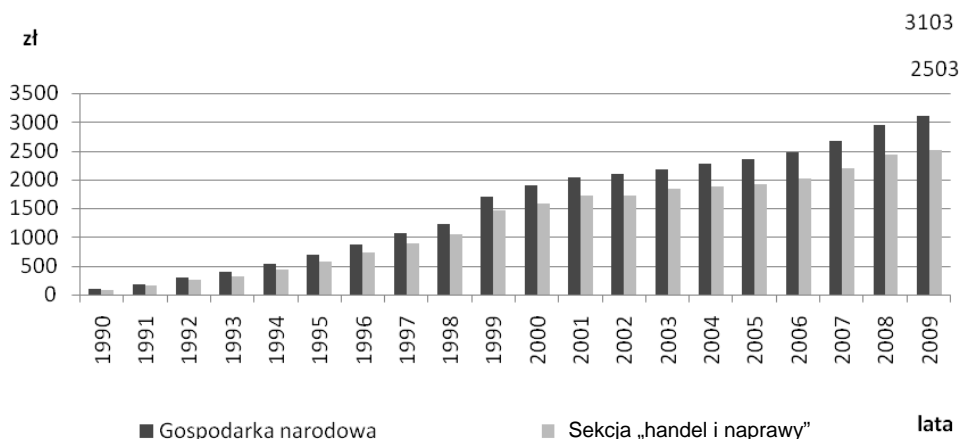
⁸ *Raport o gospodarce Polski w 2003 roku*, Ministerstwo Gospodarki 2003, s. 9.

Rys. 4. Pracujący w gospodarce narodowej i w sekcji „handel i naprawy” w latach 1990-2009 w Polsce

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

Handel należy do tych sektorów gospodarki, w których następuje intensywna wymiana pracowników w ciągu roku. Miarą jej natężenia są współczynniki przyjęć i zwolnień. Współczynniki te ustala się jednak tylko dla firm o liczbie pracujących powyżej 9 osób. W przypadku handlu jest to problem, gdyż poza ich zasięgiem znajduje się ponad 50% firm. Największa dynamika rotacji pracowników w handlu występuje w okresie przyspieszonego wzrostu gospodarczego i spadku bezrobocia⁹.

Rys. 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej i sekcji „handel i naprawy” w latach 1990-2009

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

⁹ U. Kłosiewicz-Górecka (red.), wyd. cyt., s. 9-10.

Na uwagę zasługuje także tendencja wzrostowa przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto zarówno w gospodarce narodowej, jak i w handlu. Jednak sekcja „handel i naprawy”, zajmująca drugie miejsce w gospodarce w absorpcji siły roboczej, nie oferuje atrakcyjnych warunków płacowych. Od 2007 r. pogorszyła się relacja przeciętnej płacy w sektorze w stosunku do średniego poziomu w gospodarce – z 84 do 81% (rys. 5).

Kategoria przeciętnego wynagrodzenia ukrywa istotne różnice w poziomie wynagrodzenia. Wynikają one z rodzaju prowadzonej działalności i wielkości przedsiębiorstwa handlowego. Przeciętne wynagrodzenie w handlu hurtowym jest wyższe niż w handlu detalicznym. Czynnikiem różnicującym jest wymagany poziom kwalifikacji. W handlu detalicznym największy udział mają sprzedawcy, którzy zaliczani są do pracowników o niskich kwalifikacjach i nisko opłacanych¹⁰.

W Polsce utrzymuje się tempo wzrostu kosztów pracy¹¹. Nie wpływa to pozytywnie na tworzenie nowych miejsc pracy. Przeciętny miesięczny koszt pracy jednego zatrudnionego w handlu w 2008 r. wyniósł 3416 zł. Wzrost w stosunku do 2000 r. wyniósł ponad 33% (tab. 1). Zadowala natomiast fakt, że tempo wzrostu wynagrodzenia było wyższe w stosunku do kosztów pracy o ok. 5%.

Tabela 1. Przeciętne miesięczne koszty pracy jednego zatrudnionego w Polsce (w zł)

Wyszczególnienie	2000	2003	2007	2008
OGÓŁEM	2623	3018	3720	3987
Sekcja „handel i naprawy”	2483	2737	3305	3416

Źródło: opracowano na podstawie danych GUS.

W Unii Europejskiej koszty pracy rosną o ok. 2-3% rocznie. Zdecydowanie szybciej rosną w nowych krajach UE, zwłaszcza tych notujących wysokie tempo rozwoju gospodarki. Na Litwie wzrosły w roku 2008 o 19%, w Estonii i na Łotwie o blisko 15 i 13%, w Polsce o niecałe 4%. Nadal jednak różnice między krajami są bardzo duże. W najbogatszych krajach „starej” UE godzina pracy kosztuje przeciętnie od 25 do 30 euro. W Polsce niecałe 5 euro. Koszty zatrudnienia w Polsce należą do najniższych w Europie, nie tylko Zachodniej. Są też niższe niż w Słowenii, Estonii, Słowacji, Czechach, na Węgrzech i Łotwie. Niższe koszty zatrudnienia w dochodzie

¹⁰ U. Kłosiwicz-Górecka, F. Misiąg, B. Słonimska, *Handel w polityce rynku pracy*, IBR, KiK, Warszawa 2009, s. 52.

¹¹ Koszty pracy, wg GUS, stanowią sumę wynagrodzeń brutto (łącznie z zaliczkami na poczet podatku dochodowego od osób fizycznych i ze składkami na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne – emerytalne, rentowe i chorobowe, płaconymi przez ubezpieczonego pracownika) oraz pozapłacowych wydatków (składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe opłacane przez pracodawcę, składki na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, wydatki na doskonalenie, kształcenie i przekwalifikowanie kadr, bezpieczeństwo i higienę pracy oraz pozostałe wydatki, obejmujące m.in.: delegacje służbowe, zakładowy fundusz świadczeń socjalnych), *Rocznik Statystyczny*, GUS 2010.

narodowym występują tylko w Irlandii, Grecji i we Włoszech. W porównaniu z Europą Środkowo-Wschodnią niższe koszty zatrudnienia są tylko w Rumunii. Litwa i Bułgaria ma podobny poziom kosztów pracy jak Polska¹².

Podobnie jak w całej gospodarce narodowej, duże znaczenie dla rozwoju w handlu mają inwestycje. Największe tempo inwestowania w handlu od początku lat dziewięćdziesiątych odnotowano w 1995 r. (146,2%). Jednakże od 2008 r. globalny kryzys ekonomiczny spowodował w Polsce praktycznie we wszystkich sektorach gospodarki zmniejszenie skłonności do inwestowania. Spadły nakłady inwestycyjne, jak również liczba rozpoczynanych inwestycji i ich wartość kosztorysowa. Liczba nowych zadań inwestycyjnych w latach 2008-2009 zmniejszyła się o 6,7%, w jeszcze większym stopniu zmniejszyła się wartość kosztorysowa tych zadań, bo aż o prawie 19%¹³.

Tabela 2. Poziom inwestycji rozpoczętych w poszczególnych sektorach gospodarki w latach 2000-2009

Wyszczególnienie	*	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009
GOSPODARKA	a	27 496	44 782	95 954	116 605	134 041	153 504	143 280
	b	27 457	19 426	26 776	37 746	44 396	44 062	35 757
Przemysł	a	15 639	33 990	78 033	90 262	108 223	134 659	118 332
	b	11 586	13 227	19 113	25 330	24 741	31 200	24 912
Budownictwo	a	965	576	566	632	939	935	784
	b	493	221	167	259	486	500	558
Handel i naprawy	a	1 898	1 845	3 901	6 374	5 262	5 581	4 764
	b	2 307	1 326	1 406	2 819	3 452	4 936	3 036

* a – liczba nowych zadań inwestycyjnych, b – wartość kosztorysowa w mln zł nowo rozpoczętych inwestycji w cenach bieżących.

Źródło: opracowano na podstawie danych: *Raport o stanie gospodarki Polski* za lata 2007 i 2010, Ministerstwo Gospodarki.

Na początku lat 90. wpływ na ożywienie działalności inwestycyjnej miała poprawa rentowności części krajowych przedsiębiorstw handlowych, a także przyspieszenie rozwoju inwestycji z kapitałem zagranicznym. Szczególnie te ostatnie przyczyniły się do przyspieszenia modernizacji polskiego handlu przez wprowadzanie postępu technicznego i technologicznego oraz unowocześnianie struktur organizacji i zarządzania, w tym kadrami.

W 2008 r. wartość napływu BIZ do Polski wyniosła 9972 mln EUR (w 2007 r. – 17 242 mln EUR). Na tę kwotę składały się¹⁴:

¹² www.paiz.gov.pl.

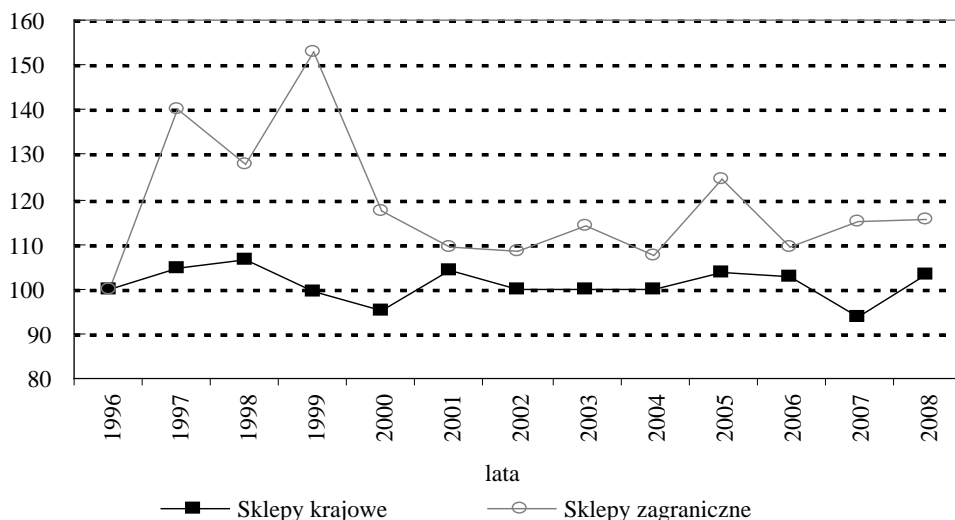
¹³ *Polska 2010 raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010, s. 79–81.

¹⁴ www.paiz.gov.pl.

- 6493 mln EUR – środki powiększające kapitał udziałowy lub akcyjny spółek,
 - –438 mln EUR – ujemne reinwestowane zyski,
 - 3917 mln EUR – dodatnie saldo obrotów kredytowych.
- Najwięcej środków zostało ulokowanych w podmiotach zajmujących się¹⁵:
- pośrednictwem finansowym (3013 mln EUR),
 - obsługą nieruchomości, informatyką, wynajmem maszyn i pozostałymi usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej (2605 mln EUR),
 - handlem i naprawami (1455 mln EUR),
 - przetwórstwem przemysłowym (1442 mln EUR),
 - wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz i wodę (1047 mln EUR).

Rynek nowoczesnych międzynarodowych sieci handlowych wpłynął pozytywnie na stan techniczny handlu krajowego. Konkurencja ze strony WOH¹⁶ spowodowała, że rodzime firmy szybko się rozwijają. Modernizują swoje lokale, integrują się, wzmacniając pozycję na rynku, inwestują w nowe technologie i wykorzystują nowoczesne techniki zarządzania i marketingu.

Jednocześnie należy zauważyć, że dynamiczny rozwój nowoczesnych zagranicznych WOH stymuluje wolniejszy rozwój polskich sieci handlowych, gdyż są silnym konkurentem na rynku (rys. 6).

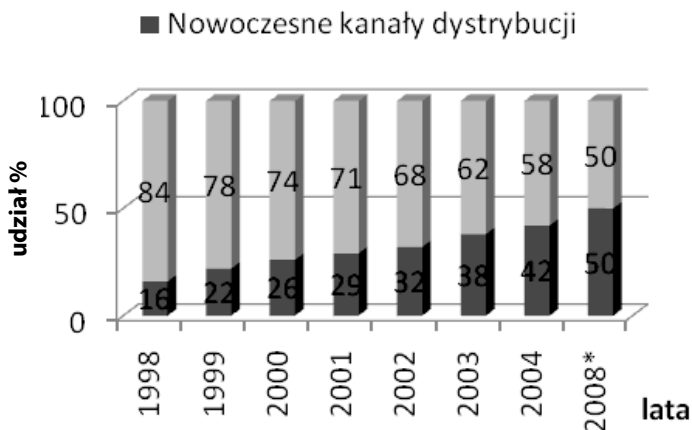
Rys. 6. Dynamika liczby sklepów krajowych i zagranicznych firm handlowych w Polsce w latach 1996-2008

Źródło: U. Kłosiewicz-Górecka (red.), *Handel wewnętrzny w Polsce 1989-2009*, IBR, KiK, Warszawa 2009, s. 141.

¹⁵Tamże.

¹⁶WOH – wielkoobszarowe obiekty handlowe.

Nowoczesne kanały dystrybucji, takie jak sklepy dyskontowe, supermarkety i hipermarkety, stosując odpowiednie techniki marketingowe, szybko pozyskały polskiego konsumenta. W okresie 1998-2008 ich udział w przychodach ze sprzedaży detalicznej wzrósł z 16 do 50% (rys. 7).

* rok 2008 dane szacunkowe; ** hipermarkety, supermarkety i dyskonty

Rys. 7. Udział nowoczesnych sklepów** i tradycyjnych w przychodach ze sprzedaży detalicznej w latach 1998-2008

Źródło: opracowano na podstawie: GfK Polonia, *Raport strategiczny, dystrybucja FMCG w Polsce 2004 i 2008*.

Rosnący potencjał atrakcyjnej lokalizacji dla światowych sieci handlowych zapewnił Polsce w 2007 r. drugie miejsce (za Rosją) pod względem nasycenia w Europie Środkowej i Wschodniej (CEE) oraz 15 miejsce wśród 15 najbardziej międzynarodowych rynków detalicznych na świecie¹⁷.

Spośród ośmiu krajów Europy Środkowo-Wschodniej objętych rankingiem PMR Indeks Atrakcyjności Handlowej Państw, Polska jest najwyżej notowanym państwem spośród członków Unii Europejskiej. Najatrakcyjniejsze kraje pod względem atrakcyjności inwestycji to Rosja i Ukraina¹⁸.

3. Podsumowanie

W badanym okresie odnotowano wzrost znaczenia sektora handlu w gospodarce narodowej. Omówione cechy handlu wpływają na wiele zjawisk istotnych dla pobudzania rozwoju gospodarczego, jak i łagodzenia skutków recesji w gospodarce.

¹⁷ Raport CBRE, *How Global is the Business of Retail?*, Informacja prasowa CB Richard Ellis Polska, Warszawa, 17 marca 2008, www.biznespolska.pl.

¹⁸ R. Anam, *Rosja i Ukraina najatrakcyjniejsze*, 2008; www.egospodarka.pl.

Handel zajmuje wśród sektorów gospodarki drugie miejsce zarówno w kreowaniu PKB, jak i w absorpcji siły roboczej. Sekcja „handel i naprawy” jest praktycznie sprywatyzowana w porównaniu z gospodarką narodową, gdzie 25,6% ogółu zatrudnionych jest w sektorze publicznym.

Ponadto handel przyczynia się do wzrostu wpływów podatkowych, podnoszenia konkurencyjności regionów, przyrostu inwestycji, postępu i wdrażania innowacji, przyciągania inwestycji zewnętrznych.

Do 1995 r. inwestycje w handlu dotyczyły głównie działalności adaptacyjnej i remontowo-modernizacyjnej. W drugiej połowie lat 90. nastąpił intensywny proces rozwoju nowoczesnych formatów (hipermarkety, supermarkety, sklepy dyskontowe), rozpoczęły się procesy koncentracji i integracji handlu. Ogromna luka technologiczna, która na początku przekształceń systemowych w handlu w Polsce szacowana była na 35-40 lat, została w ciągu 20 lat zmniejszona do kilku lat¹⁹. Na początku XXI wieku za pośrednictwem kapitału zagranicznego intensywnie rozwijały się duże centra handlowe, centra dystrybucyjne. Silna konkurencja i zmiana przepisów prawnych w 2007 r. zmusza przedsiębiorstwa handlowe do poszukiwania różnych sposobów umacniania swojej pozycji rynkowej. Wśród sieci handlowych obserwuje się dywersyfikację posiadanych formatów i wkraczanie do mniejszych miejscowości z mniejszymi sklepami, dostosowywanie oferty asortymentowej do lokalnego rynku. Wszystkie te działania wpływają na modernizację i rozwój tego sektora gospodarki.

Literatura

- Altkorn J. i Kramer T. (red), *Leksykon marketingu*, PWE, Warszawa 1998.
- Cox P., Brittain R., *Zarządzanie sprzedażą detaliczną*, PWE, Warszawa 1991.
- Dietl J., *Handel we współczesnej gospodarce*, PWE, Warszawa 1991.
- Kłosiewicz-Górecka U. (red.), *Handel wewnętrzny w Polsce 1989–2009*, IBR, KiK, Warszawa 2009.
- Kłosiewicz-Górecka U. (red.), *Handel wewnętrzny w Polsce. Funkcjonowanie małych firm handlowych*, IBR, KiK, Warszawa 2010.
- Kłosiewicz-Górecka U., Misiąg F., Słonimska B., *Handel w polityce rynku pracy*, IBR, KiK, Warszawa 2009.
- Sławińska M., *Strategie konkurencji w handlu detalicznym w warunkach globalizacji rynku*, Akademia Ekonomiczna, Poznań 2005.
- Raport CBRE, *How Global is the Business of Retail?*, Informacja prasowa CB Richard Ellis Polska, Warszawa, 17 marca 2008, www.biznespolska.pl.
- Raport o stanie polskiej gospodarki* za lata 2007, 2009, 2010, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Raport o gospodarce Polski w 2003 roku*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Raport o stanie handlu wewnętrznego w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, za lata 1995, 1997, 1998, 1999, 2003.
- Rocznik Statystyczny*, GUS, za lata 1995, 1997, 1999, 2001, 2003, 2006, 2009.

¹⁹U. Kłosiewicz-Górecka (red.), wyd. cyt., s. 128.

Rynek wewnętrzny, GUS, za lata 1995, 1997, 1999, 2001, 2003, 2006, 2009.

Wielka Encyklopedia PWN, Warszawa 2002.

www.paiz.gov.pl.

ROLE OF THE DOMESTIC TRADE IN THE NATIONAL ECONOMY

Summary: The paper presents the role of internal trade in the Polish economy between 1990 and 2009. The significance of the intercut trade is evaluated with the share of it in GDP. Moreover, the structure of sale of commodities as well as the size and structure of investments in trade is analyzed. It was found out that international commercial chains and foreign direct investments in trade had significantly influenced the quality changes on the Polish internal market.